

УДК 001.891:81'271

DOI

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Аніко Берэгсасі

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
Україна, м. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: beregszaszi.aniko@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0001-6860-7579

Вільмош Газдаг

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
Україна, м. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: gazdagvilmos@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9331-2307

Степан Черничко

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
Україна, м. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: csernicsko.istvan@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0003-4512-988X

В Україні мовна проблематика занадто заполітизована, а мовна політика стала одним із центральних питань державотворення і предметом численних наукових досліджень та публікацій. Дослідники мовної політики України стали активними особливо з весни 2014 року. Однак в українській філологічній науці не існує комплексного аналізу сучасних наукових методів дослідження мовної політики. У статті подано визначення поняття «мовна політика», а також підсумовано, які методологічні процедури використовують у галузі дослідження мовної політики в західній науковій літературі.

Ключові слова: мовна політика, методи дослідження, інтердисциплінарні методи.

МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЙ В СФЕРЕ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ

Анико Берэгсаси

Закарпатский венгерский институт имени Ференца Ракоци II
Украина, г. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: beregszaszi.aniko@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0001-6860-7579

Вильмош Газдаг

Закарпатский венгерский институт имени Ференца Ракоци II
Украина, г. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: gazdagvilmos@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9331-2307

Степан Черничко

Закарпатский венгерский институт имени Ференца Ракоци II
Украина, г. Берегово, пл. Кошута, 6
e-mail: csernicsko.istvan@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0003-4512-988X

В Украине языковая проблематика слишком политизирована, а языковая политика стала одной из центральных вопросов национального строительства и предметом многочисленных научных исследований и публикаций. Исследователи языковой политики Украины стали активными особенно с весны 2014 года. Однако в украинской филологической науке не существует комплексных анализов, которые просматривали современные научные методы исследования языковой политики. В статье дается определение понятия «языковая политика», а также подведены итоги относительно методологических процедур, которые используются в области исследования языковой политики в западной научной литературе.

Ключевые слова: *языковая политика, методы исследования, интердисциплинарные методы.*

RESEARCH METHODS IN THE FIELD OF LANGUAGE POLICY

Aniko Beregszaszi

Rákóczi Ferenc II. Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
6 Kossuth Square, Beregszász, Ukraine
e-mail: beregszaszi.aniko@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0001-6860-7579

Vilmos Gazdag

Rákóczi Ferenc II. Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
6 Kossuth Square, Beregszász, Ukraine
e-mail: gazdagvilmos@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9331-2307

Istvan Csernicsko

Rákóczi Ferenc II. Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
6 Kossuth Square, Beregszász, Ukraine
e-mail: csernicsko.istvan@kmf.uz.ua
ORCID: 0000-0003-4512-988X

In Ukraine, language issue is too politicized, and language policy has become one of the central issues of national construction. Language policy is the subject of numerous philological studies and publications in Ukraine. Researchers of the language policy of Ukraine have become active especially since the spring of 2014, after the Revolution of Dignity and the occupation the Crimean peninsula and aggression of Russia against Ukraine. However, in Ukrainian philological science there are no complex analyses that looked at modern research methods for studying language policy.

The aim of this article is to present the recent methods and aspects of language policy research. The article gives a definition of the concept of language policy, and also summarizes what methodological procedures are used in the field of language policy research in Western scientific literature. Contrary to the optimistic definitions that language policy serves social and economic development, equality and well-being, language policy is often an effective tool for achieving unequal distribution of social goods and political assets; it is often used for that purpose.

The main conclusion of this review may be that an interdisciplinary approach is obligatory in the study of language policy issues, which involves, first of all, the study of the legal framework

(laws, regulations acts and orders, international agreements) relating to the regulation of language issues, and secondly, the analysis of scientific literature on the subject. In addition, census data, educational statistics, archival materials, press publications, etc. must be used. But it should be noted that a specific research method always depends on the researcher: there is no single ideal and effective method, everyone should find their own path that best suits the specific topic and purpose of the study.

Keywords: *language policy, research methods, interdisciplinary methods.*

Постановка проблеми. В Україні мовна проблематика занадто заполітизована, а мовна політика стала одним із центральних питань державотворення. Ця проблема є предметом численних наукових досліджень та публікацій в нашій країні. Дослідження питань мовної політики України активізувалося з весни 2014 року. Проте не існує цілісних праць, які б уміщували комплексний аналіз сучасних наукових методів дослідження мовної політики. У пропонованій статті подано узагальнений опис методологічних процедур, які використовуються в галузі дослідження мовної політики в західній науковій літературі.

Поняття мовної політики. Політика – це свідомо спланована діяльність держави, партії чи організації для досягнення певних суспільних, економічних, культурних чи інших цілей. Державна політика проявляється у всіх сферах життя сучасного суспільства: впливає на економічне життя, культуру, міграцію населення, зайнятість, освіту тощо. Відповідно до цього виокремлюють різні види політики: суспільна, економічна, культурна, освітня, демографічна і под.

Кожна держава повинна визначитися з мовою державного управління, соціальних установ, охорони здоров'я і знаків дорожнього руху. Оскільки держава повинна вирішити, у якій сфері урядування яка мова буде використовуватися, вона, по суті, не може залишитися нейтральною стосовно різних мов. Держава не може собі дозволити в ім'я етнокультурного нейтралітету не використовувати жодної мови [22, с. 44]. Тому-то нейтралітет держави у сфері мовної політики не просто неможливий, а ще й небажаний [22, с. 44]. З огляду на це держави проводять певну політику і стосовно мов, які використовуються на їхній території. Це і є мовна політика. Тобто мовна політика – це цілеспрямована діяльність держави чи іншої інституції або установи, що здійснює політичну діяльність задля впливу на мовну ситуацію. Мовна ситуація є сукупністю тих демографічних (скільки мовців має певна мова), суспільних (який соціальний статус мають носії певної мови), правових (чи мають мовці право використовувати мову), економічних (чи має економічні переваги використання певної мови), освітніх (чи використовується мова на різних освітніх рівнях) чинників, які разом визначають сучасне та майбутнє мов, що використовуються в конкретному суспільстві. Їх ще називають факторами мовної екології [16, с. 325].

Дослідник Сполскі трактує мовну політику як «значні та очевидні зусилля однієї особи чи якоїсь групи [...], спрямовані на зміну [мовної] практики чи переконань учасників» [37, с. 4]. Тобто мовна політика – це та діяльність держави, якою вона з метою збереження чи якраз зміни мовної ситуації впливає на якийсь із названих (або на усі разом) чинників. Саме мовна політика (і тісно пов'язане з нею мовне планування) визначає, наприклад, які мови обов'язково чи вибірково використовують у початковій, середній або вищій освіті, у яких сферах життя можливим або обов'язковим (чи, можливо, якраз забороненим) є використання певних мов. «Одним із засобів мовної політики є шкільна мовна політика, яку витлумачуємо як будь-які види політики, спрямовані на поширення і підтримку мов через освіту, незалежно від того, йдеться про навчання дітей, молоді чи дорослих», – пише Герберт Кріст і

продовжує: «Частиною шкільної мовної політики є вибір мови (мов) навчання, до неї належить і вибір другої мови навчання та іноземних мов, які будуть вивчатися» [9, с. 197].

Інші сферу, яку Кріст [9] вважає зовнішньою (явною), зараховують до компетенції мовного планування. Деякі дослідники два аспекти мовного планування – планування статусу і планування корпусу мови, які в багатьох точках взаємопов'язані – доповнюють третім видом мовного планування – плануванням засвоєння мов у процесі навчання [10]. Цю діяльність доцільно розглядати саме як третій різновид мовного планування, тому що освітнє планування вимагає рішень і з планування статусу, і з планування корпусу мови. Щодо планування засвоєння мови йдеться про «регулювання того, яку мову / мови у сфері освіти викладати певним мовним групам і як її / їх викладати» [6, с. 198]. Планування засвоєння мови, різноманітні освітні стратегії відіграють надзвичайно важливу роль саме в житті національної меншини, адже «освіта нацменшин – це така суспільно завжди актуальна і політично суперечлива тема, яка у більшості держав світу має статус невідкладної і важливої» [35, с. 5].

Освітнє планування є одним із найбільш використовуваних способів того, як сформовані в ході планування статусу та планування корпусу мови цілі (йдеться переважно про політичні, владні рішення) можуть протягом певного осяжного періоду бути поширені на різні верстви суспільства через їхнє включення до так званого прихованого навчального плану освітнього процесу та планомірну реалізацію [35]. «Мова, освіта та права людини тісно пов'язані між собою», – відзначає Контра [20, с. 125] і додає, що в багатомовній державі освітні політики окремих спільнот (як більшості, так і меншості) можуть мати різні, часто дуже відмінні цілі стосовно певної меншини та її мовного майбутнього. Зокрема, освіта може стати засобом асиміляції чи збереження окремих нацменшин, їхнього придушення чи підтримки [35; 36].

Мовна політика та мовне планування відіграють значну роль саме в таких гетерогенних регіонах (і в національному, і в мовному плані), де вживається кілька мов. На таких територіях мовна політика може толерувати (ставитися терпимо), підтримувати чи, навпаки, забороняти використання окремих мов, і це значно впливатиме на їхнє становище та навіть більше – на їхнє майбутнє.

Мовна політика і статус мов. Мовна політика визначає і те, яка мова яким правовим статусом володіє⁴. Мова може бути:

державною (офіційна мова певної держави, яка застосовується на всій її території як мова законодавства, державного й офіційного діловодства, публічної діяльності);

офіційною (мова, використання якої в офіційно-діловій сфері дозволене або передбачене законодавством; державна мова апіорі має статус офіційної, але не кожна офіційна мова є державною);

мовою меншини (мова таких громадян певної держави, які демографічно і / або політично, соціологічно становлять меншість від загальної чисельності населення країни; теоретично мова меншини може бути державною або офіційною мовою);

трапляються випадки, коли певні мови (чи різновиди мови) з міркувань мовної політики *навіть не визнають самостійними мовами*, а розглядають їх усього лише як діалекти іншої мови.

Поняття *державна мова, офіційна мова і мова меншини* не мають загальноприйнятого визначення в міжнародному праві. У Центральній та Східній Європі зазвичай державною

⁴ Про дефініцію статусу мов дивись [наприклад: 2, с. 23; 19].

мовою визнають мову більшості населення конкретної держави, у якій вона виконує і функцію офіційної [42]. До проблематики мовної політики належить і те, скільки державних або офіційних мов використовується на території окремої держави чи регіону [4; 5, с. 291–294].

Завдання мовної політики. Часто одним із головних завдань мовної політики вважають уникнення або розв'язання мовних конфліктів. Наприклад, Турі [44, с. 11] вважає, що першочерговою метою мовного правового регулювання є розв'язання мовних проблем, що виникли внаслідок мовних конфліктів та нерівноправності мов, шляхом установлення статусу таких мов та визначення сфери їхнього використання. На думку Гріна [15, с. 30], мовна політика – це така систематична, раціональна й науково обґрунтована діяльність, мета якої – змінити мовне середовище заради покращення добробуту. В. Брицин визначає мовну політику як сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток у певному напрямі мовної системи, та додає, що мовна політика «здатна або закріплювати привілеї панівної мови, або ж сприяти зняттю національних конфліктів шляхом підтримки мов національних меншин» [1, с. 357].

Однак конфлікти, які є об'єктом мовної політики, майже ніколи не мають суто мовного походження: їхньою генезою є суспільна, політична, культурна і / або економічна конфронтація груп, що розмовляють цією / цими мовою / мовами [3]. Паулстон і Гайдеманн стверджують, що «в далекомі перспективі мовна політика найімовірніше успішною не буде, якщо вона є антагоністичною соціокультурним силам, що впливають на місцевий контекст», і додають: «Що більший контроль, то більше обмежень й імовірніше, що така мовна політика призведе до конфліктів і суперечок» [26, с. 298–302]. Адже мовна політика ніколи не стосується тільки мови і поширюється теж не лише на мову [25; 26, с. 305].

На мовну політику значно впливають мовні ідеології [33, с. 146]. Мовні ідеології – це такі погляди, ідеї, уявлення, які служать для пояснення фактів, думок, дій, пов'язаних із мовою (мовною системою, мововживанням, становищем мов відносно одна одної, змінами в мові, мовними спільнотами), а також які стоять за діями, спрямованими на мови / вживання мов / мовні зміни і на їх мовців, та впливають на мовну політику, освітню політику, причому за ними насправді простежуються економічні, політичні та культурні цінності, інтереси й ідеології. Мовні ідеології виявляються у формі цінностей та інтересів суспільних груп, впливають на суспільну думку про мову (мови), варіанти мов та їхніх мовців [14; 46].

Один із найвідоміших представників соціолінгвістики Вільям Лабов [23] сформулював два важливі принципи про суспільну відповідальність мовознавців. Згідно з першим, якщо дослідник стикається з уявленнями чи поглядами, які побутують у широкому колі, помилковість яких він може підтвердити дослідженнями, він зобов'язаний оприлюднити такі результати. Другий полягає в тому, що коли науковець зібрав мовні дані в певному середовищі, отримані в такий спосіб знання йому треба використати на користь цієї спільноти. Схожої думки дотримується і Томас Ріценти, який переконує, що дослідники мовної політики мають і суспільну відповідальність [31, с. 12–13].

Аналіз і презентація процесів мовної політики є важливими. Варто також зважати на те, що відсутність стратегії мовної політики, яка ґрунтується на експліцитних, обґрунтованих наукових дослідженнях, ніяк не впливає на відсутність мовної політики. Ідеться лише про те, що ми даємо простір мовній політиці «*laissez faire*». Однак потрібно усвідомлювати, що «мовна політика «*laissez faire*» майже завжди призводить до завоювання простору мовами більшості і втрати цього простору мовами меншості» [27, с. 1–23], а також, що «мовне невтручання призведе до мовного соціального дарвінізму, що, звісно, суперечить правам

людини» [21, с. 28]. Фішман також уважає, що потрібна підтримка державою слабших, проте відзначає, що панівні групи важко погоджуються на такі втручання [13].

Методи дослідження мовної політики. Мовна політика – це «парадигматичний приклад прикладного мовознавства, оскільки їй треба спиратися на численні наукові галузі, щоб розробити практичні плани для зміни мовних практик і вірувань» [38, с. 31].

Бохманн стверджує, що існує потреба в дослідженнях проблем мовної політики [7, с. 26–28]. Згідно з його визначенням, мовна політика – «це регулювання практики комунікації суспільства такою групою, яка має мовну та культурну гегемонію або намагається її досягти. Мовна політика, як і будь-який інший різновид політики, підпорядкована інтересам груп / прошарків / класів» [7, с. 28–31].

Збірники матеріалів, які з'явилися у ХХІ столітті [18; 32; 41] або присвячені мовній політиці, монографії, що побачили світ останнім часом [4; 15; 28; 34; 37; 39; 40], не пропонують простих і виняткових рішень для аналізу проблем мовної політики, натомість намагаються розкрити ту сукупність викликів, яка криється у витлумаченні мовної політики, допомагають пізнати численні, часто суперечливі мовні уявлення, що впливають на сферу дослідження, та дають рекомендації, як можна сформуванати мовну політику, здатну наблизити людство до ідеї суспільної та мовної рівноправності. Наприклад, на думку Горнбергера, головна мета досліджень у сфері мовної політики полягає в тому, щоб зрозуміти і змінити використання, викладання та вивчення мови. При цьому дослідник застерігає, що в таких дослідженнях надзвичайно важливо брати до уваги контекст. Варто акцентувати на твердженні науковця, що застосування результатів конкретного дослідження завжди є відповідальністю читача, адже не завдання дослідника визначити, чи поширюються результати на інші контексти. Тож Горнбергер уважає, що цілі досліджень у сфері мовної політики – це не узагальнення або прогнозування, а більше розкриття своєрідностей, висвітлення взаємозв'язків [17, с. 17].

Мей є прихильником підходу, згідно з яким до досліджень мовної політики варто залучати суспільно-історичні та суспільно-політичні підходи, адже мову і так занадто часто вивчали і зараз досліджують відокремлено від суспільних, політичних й історичних відносин. На думку Мейя, «цей діахронічний мовознавчий, аполітичний підхід був однією з характерних особливостей соціолінгвістики», тому «доцільно, щоб до вивчення будь-якого елемента мовної політики або її практик було залучено ширші суспільні та політичні обставини, а особливо історичні передумови, які призвели до їхнього виникнення» [24, с. 255–256].

Ріценти [30, с. 134] відзначає, що вибір конкретної методики дослідження мовної політики залежить, зокрема й від відповіді на такі питання:

- які цілі дослідження;
- які дані існують загалом, які з них доступні (наприклад, дані перепису населення, політичні тексти, історичні документи); яких респондентів, інтерв'юєрів можна залучити до дослідження (наприклад, політиків, представників громад, державних службовців);
- які фінансові, кадрові й технологічні джерела доступні для здійснення дослідження.

Крім цих чинників, важливим є й те, які питання будуть сформовані у ході досліджень, що саме ми маємо намір розкрити. У цьому контексті варто звернутися до думки Купера [10, с. 98], що в дослідженні мовної політики треба дати відповіді на такі питання:

- на яких учасників спрямовано мовну політику,

- на зміну чиєї (мовної) поведінки її спрямовано,
- стосовно поведінки яких осіб,
- з якою метою,
- за яких обставин,
- якими засобами,
- засобами яких рішень влади,
- з якими результатами?

У ході дослідження мовної політики науковці застосовують методики різних наукових галузей (соціолінгвістика, історія, правознавство, політологія, дискурс-аналіз). Такий інтердисциплінарний підхід є обов'язковим. Редаговані Ріценти [32], а також Галтом і Джонсоном [18] наукові збірники дають загальну картину досліджень у сфері мовної політики. З публікацій цих видань однозначно простежується, що у сфері мовної політики – так само, як і у дослідженнях із більшості суспільних наук – на найбільші успіхи може розраховувати таке дослідження, яке для досягнення найдостовірніших результатів застосовує низку технік, методик аналізу й перспектив. Окремі методи та підходи доповнюють одне одного. На думку Ріценти [29, с. 9], дослідження у сфері мовної політики потрібно розглядати як інтердисциплінарну діяльність, оскільки для ідентифікації, опису та пошуку рішень мовних проблем, які охоплюють усі аспекти суспільного життя, потрібно інтегрувати та застосовувати понятійний і методологічний апарат з різних галузей суспільних наук. В іншій праці вчений зауважує, що предмет досліджень у сфері мовної політики залежить від суспільних контекстів, які постійно сумнівні та потребують перегляду [31, с. 13]. А ось Горнбергер [17, с. 9–10] необхідність інтердисциплінарного підходу мотивує насамперед тим, що питання, які стосуються мовної політики, виникають завжди і всюди в суспільстві, тож їх можна проаналізувати тільки в рамках інтердисциплінарного вивчення.

Кемерон і його співавтори [8] розкривають можливі принципи та типи досліджень у сфері мовної політики. Мета першого типу дослідження – узгодити потреби менеджменту знань, необхідних для їхнього здобуття, з інтересами учасників дослідження, однак без того, щоб результати цього дослідження мали зворотний вплив на аналізоване середовище (об'єкт дослідження). Другий підхід базується на представництві інтересів, який, попри зобов'язання перед учасниками, і далі схиляється до позитивістського уявлення, згідно з яким існує єдина істина, а дослідник повинен її віднайти. І, зрештою, третій підхід, що базується на розширенні можливостей, застосовує інтерактивну методологію, бере до уваги залучених до дослідження осіб (об'єкти), ділиться з ними отриманими знаннями, ураховує їхні думки і зауваження та простежує наслідки політичних рішень, які ґрунтувалися на цій науковій розвідці. Не можна залишати поза увагою й те, що дослідження у сфері мовної політики здебільшого впливають на дискурс про мови, їхній статус, корпус, їхнє використання, сучасне та майбутнє, а також відображаються в політичній та комунікаційній практиках, що будуються на цих дискурсах [17, с. 12–13].

Толлефсон [43] уводить у методологію досліджень мовної політики історично-структурний підхід, мета якого – у виявленні тих історичних і структурних чинників, які ведуть до мовних політик і стратегій, що створюють і зберігають нерівноправність. Насправді історичні фактори можуть значно відрізнятися один від одного, але дослідження такого плану звертають увагу на нерівні витрати у навчанні мови осіб різних категорій, пробують віднайти можливі (історичні) пояснення процесів мовної політики й мовного

планування, а також розкривають історичний розвиток активних учасників мовної політики та їхніх інтересів і практик, демонструють їхні наслідки. Дослідницькі завдання концентруються навколо того, як мовні портрети політиків, що утримують (або руйнують) пов'язану з мовою ієрархію, відповідають історичним процесам, пристосовуються до них. У рамках цієї теорії мовна політика є одним із механізмів здобуття й утримання влади, формування й відтворення нерівноправності в суспільстві. Історично-структурний підхід звертає увагу й на те, як ідеологізує суспільна група, що здобула владу, свою мовну політику і як представляє її, попри її репресивну сутність, природною, потрібною й корисною для всіх членів суспільства [43, с. 140–142; 11; 12]. Такі дослідження можуть відбуватися як на макро-, так і на мікрорівні, але найдоцільніше проводити вивчення одночасно на обох цих рівнях [43, с. 144].

Дещо раніше Вайлі [45, с. 136] теж зауважив, що в науковому дискурсі у сфері мовної політики «фахівці іноді звертаються до авторитету історії, щоб підкріпити свої аргументи щодо того, як минуле спрямовує нас у питаннях сучасного». У монографії науковець доводить, що історичний підхід – обережно, критично трактований, спирається на історичні праці й свідчення очевидців, очищений від ідеологічних нашарувань, а тому забезпечує належний рівень формування і розвитку мовної політики [45, с. 147].

Історично-структурний процес дослідження мовної політики містить низку кроків. Поданий нижче список систематизує їх у загальноприйнятому порядку, проте на практиці часто трапляється, що ці елементи використовуються одночасно або рекурсивно [43, с. 145]:

- формування питань дослідження;
- визначення меж дослідження, з урахуванням наявних даних та історичної ситуації;
- вибір методики і джерел (першочергових і менш важливих) дослідження;
- збір даних;
- аналіз і тлумачення даних;
- перевірка результатів (за можливості із залученням учасників);
- повторна перевірка аналізу (у разі потреби).

Як уважає Сполскі, характеризуючи мовну спільноту, потрібно розглянути три компоненти мовної політики:

- мовна практика (звичні моделі вибору мови з наявного мовного репертуару);
- мовні вірування та ідеології (пов'язані з мовою та її вживанням міфи, аттітуди);
- конкретні зусилля з планування мови або менеджменту мови, спрямовані на зміну мовної практики [37, с. 5; 40, с. 5].

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. У цій статті узагальнено основні методи дослідження мовної політики на основі праць сучасних науковців. Установлено, що обов'язковим у вивченні проблем мовної політики є інтердисциплінарний підхід, що передбачає, по-перше, вивчення законодавчої бази (закони, постанови й накази, міжнародні угоди), що стосуються регулювання мовних питань, а по-друге – аналіз наукової літератури з питання. Важливо при цьому використовувати дані переписів населення, відомості зі статистики у сфері освіти, архівні матеріали, публікації в пресі тощо. Але варто зауважити, що конкретний метод дослідження завжди залежить від науковця: не існує єдиного ідеального та ефективного методу, кожен повинен знайти свій шлях, який найкраще відповідає конкретній темі та меті дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брицин В. Мовна політика/ *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Видавництво „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 357–360.
2. Мацюк Г. *Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 212 с.
3. Мельник С. – Черничко С. Поняття мовної політики. / М. Вегеш та Ч. Фединець ред. *Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура*, Ужгород : Поліграфцентр „Ліра”, 2010. С. 629–638.
4. Раннунт М. Пособие по языковой политике. Таллин : Tallin Pedagogical University, 2004. 215 с.
5. Barbour S. National Language and Official Language / U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, P. Trudgill eds. *Sociolinguistics*, Berlin–New York : Walter de Gruyter, 2004. P. 288–295.
6. Bartha Cs. A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 268 p.
7. Bochmann K. A nyelvpolitika elmélete, módszerei és elemzése / Szépe Gy. – Derényi A. szerk. *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Budapest : Corvina, 1999. P. 25–69.
8. Cameron D., Frazer E, Harvey P., Rampton M., Richardson K. *Researching Language: Issues of Power and Method*. London : Routledge, 1992. 160 p.
9. Christ H. Az európai nyelvpolitika kihatásai az idegennyelv-oktatásra. / Szépe Gy. – Derényi A. szerk. *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Budapest : Corvina, 1999. P. 197–208.
10. Cooper R. L. *Language Planning and Social Change*. Cambridge–New-York; Port Chester; Melbourne; Sydney : Cambridge University Press, 1989 216 p.
11. Csernicskó I. – Ferenc V. Hegemonic, regional, minority and language policy in Subcarpathia: a historical overview and the present-day situation. *Nationalities Papers*, 2014. 42/3: P. 399–425.
12. Fedinec Cs., Csernicskó I. The People of the “Five Hundred Villages”: Hungarians, Rusyns, Jews, and Roma in the Transcarpathian Region in Austria–Hungary. / M. Prokopovych; C. Bethke; T. Scheer eds. *Language Diversity in the Late Habsburg Empire*. Leiden : Brill Academic Publishers, 2019. P. 160–195.
13. Fishman A. J. Language Policy and Language Shift. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd, 2006. P. 311–328.
14. Gal S. Language Ideologies and Linguistic Diversity: Where Culture Meets Power. / Keresztes L. & Maticsák S. (eds.) *A magyar nyelv idegenben*. Debrecen: Debreceni Egyetem. 2002. P. 197–204.
15. Grin F. *Language Policy Evaluation and the European Charter for Regional or Minority Languages*. Basingstoke : Palgrave Macmillan. 2003. 281 p.
16. Haugen E. *The Ecology of Language*. Stanford: Stanford University Press, 1972. 366 p.
17. Hornberger N. H. Selecting Appropriate Research Methods in LPP Research: Methodological Rich Points. / F. M. Hult and D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA : Wiley Blackwell, 2015. P. 9–20.
18. Hult F. M., D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA : Wiley Blackwell, 2015. 259 p.
19. Kloss H. Types of Multilingual Communities: A discussion of ten variables. / Stanley Lieberson (ed.) *Explorations in Sociolinguistics*, Bloomington : Indiana University, 1967. P. 7–17.
20. Kontra M. Nyelv, oktatás, emberi jogok. / Sándor K. szerk. *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*, Szeged: JGYTF Kiadó. 2001. P. 125–132.
21. Kontra M. *Hasznos nyelvészet*. Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010.
22. Kymlicka W., Krizsán A. „Az állam etnokulturális semlegessége nemcsak megvalósíthatatlan, de nem is kívánatos”. W. Kymlicka kanadai filozófussal Krizsán A. beszélget. *Fundamentum* . 1997. № 2. P. 43–53.
23. Labov W. Objectivity and commitment in linguistic science: The case of the Black English trial in Ann Arbor. *Language in Society* 11. 1982. P. 165–201.

24. May S. Language Policy and Minority Rights. In: T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA : Blackwell Publishing Ltd., 2006. P. 255–272.
25. Nagy N. A hatalom nyelve – a nyelv hatalma. Nyelvi jog és nyelvpolitika Európa történetében. Budapest : Dialóg Campus Kiadó, 2019. 254 p.
26. Paulston C., Heidemann K. Language Policies and the Education of Linguistic Minorities. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd., 2006. P. 292–310.
27. Phillipson R. English-Only Europe? Challenging Language Policy. London : Routledge, 2003. 240 p.
28. Pułaczewska H. Student's First Guide to Language Policy and Planning. Regensburg: Sprachlit, 2015. 213 p.
29. Ricento T. Theoretical Perspectives in Language Policy: An Overview. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd., 2006. P. 3–9.
30. Ricento T. Methodological Perspectives in Language Policy: An Overview. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd., 2006. P. 129–134.
31. Ricento T. Foreword, Hult F. M., D. Cassels Johnson ets. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA : Wiley Blackwell.. 2015. P. XII–XIV.
32. Ricento T. ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA : Blackwell Publishing Ltd., 2006. 371 p.
33. Sándor K. *Nyelv és társadalom*. Budapest : Krónika Nova, 2016. 200 p.
34. Shohamy E. *Language policy: Hidden agendas and new approaches*. London : Routledge, 2006. 185 p.
35. Skutnabb-Kangas T. *Language, Literacy and Minorities*. London : A Minorities Rights Group Report, 1990. 34 p.
36. Skutnabb-Kangas T. *Linguistic Genocide in Education, or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah; New Jersey; London : Lawrence Erlbaum Associates, 1998. 824 p.
37. Spolsky B. *Language Policy*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 250 p.
38. Spolsky B. Is language policy applied linguistics? / P. Bruthiaux, D. Atkinson, W.G. Eggington, W. Grabe, and V. Ramanathan eds. *Directions in Applied Linguistics*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 2005. P. 26–36.
39. Spolsky B. *Language Management*. New York : Cambridge University Press. 2009. 308 p.
40. Spolsky B. What is language policy? / B. Spolsky ed. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. New York : Cambridge University Press, 2012. P. 3–15.
41. Spolsky B. ed. 2012. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. New York : Cambridge University Press, 756 p.
42. Szarka L. Die Mutterschparce der Minderheiten in Ostmitteleuropa als gefährdete Sprache. / F. Glatz ed. *Die Sprache und die kleinen Nationen Ostmitteleuropas*. Budapest : Europa Institut Budapest. 2003, P. 101–117.
43. Tollefson J. W. Historical-Structural Analysis. / F. M. Hult and D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden (MA): Wiley Blackwell, 2015, P. 140–151.
44. Turi J.-G. Typology of language legislation. / T. Skutnabb-Kangas – R. Phillipson eds. *Linguistic human rights: Overcoming linguistic discrimination*. Berlin Mouton, 1994. P. 111–119.
45. Wiley T. G. The Lessons of Historical Investigation: Implications for the Study of Language Policy and Planning. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd., 2006. P. 135–152.
46. Woolard K. A., Schieffelin B. B. Language ideology. *Annual Review of Anthropology* 23. 1994. P. 55–82.

REFERENCES

1. Brytsyn V. Movna polityka. / Ukrayins'ka mova. Entsyklopediya. Kyiv : Vydavnytstvo „Ukrayins'ka entsyklopediya” im. M. P. Bazhana, 2004. s. 357–360.
2. Matsyuk H. Prykladna sotsiolingvistyka. Pytannya movnoyi polityky. L'viv : Vydavnychyy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2009. 212 s.
3. Mel'nyk S. – Chernychko S. Ponyattya movnoyi polityky. / M. Vehesh ta CH. Fedynets' red. Zakarpattya 1919–2009 rokiv: istoriya, polityka, kul'tura, Uzhhorod : Polihraftsentr „Lira”, 2010. S. 629–638.
4. Rannut M. Posobyje po yazykovoy polytyke. Tallyn : Tallin Pedagogical University, 2004. 215 s.
5. Barbour S. National Language and Official Language. / U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier, P. Trudgill eds. *Sociolinguistics*, Berlin; New York : Walter de Gruyter, 2004. P. 288–295.
6. Bartha Cs. A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Budapest : Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 268 p.
7. Bochmann K. A nyelvpolitika elmélete, módszerei és elemzése. / Szépe Gy. – Derényi A. szerk. *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Budapest : Corvina, 1999. P. 25–69.
8. Cameron D, Frazer E., Harvey P., Rampton M., Richardson K. *Researching Language: Issues of Power and Method*. London : Routledge, 1992. 160 p.
9. Christ H. Az európai nyelvpolitika kihatásai az idegennyelv-oktatásra. / Szépe Gy. – Derényi A. szerk. *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Budapest : Corvina, 1999. P. 197–208.
10. Cooper R. L. *Language Planning and Social Change*. Cambridge; New York; Port Chester; Melbourne; Sydney : Cambridge University Press, 1989 216 p.
11. Cserniczkó I., Ferenc V. Hegemonic, regional, minority and language policy in Subcarpathia: a historical overview and the present-day situation. *Nationalities Papers*. 2014. 42/3. P. 399–425.
12. Fedinec Cs., Cserniczkó I. The People of the “Five Hundred Villages”: Hungarians, Rusyns, Jews, and Roma in the Transcarpathian Region in Austria–Hungary / M. Prokopovych; C. Bethke; T. Scheer eds. *Language Diversity in the Late Habsburg Empire*. Leiden : Brill Academic Publishers, 2019. P. 160–195.
13. Fishman A. J. Language Policy and Language Shift / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 311–328.
14. Gal S. Language Ideologies and Linguistic Diversity: Where Culture Meets Power / Keresztes L. & Maticsák S. (eds.) *A magyar nyelv idegenben*. Debrecen: Debreceni Egyetem. 2002. P. 197–204.
15. Grin F. *Language Policy Evaluation and the European Charter for Regional or Minority Languages*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2003. 281 p.
16. Haugen E. *The Ecology of Language*. Stanford : Stanford University Press, 1972. 366 p.
17. Hornberger N. H. Selecting Appropriate Research Methods in LPP Research: Methodological Rich Points. / F. M. Hult and D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA : Wiley Blackwell, 2015. P. 9–20.
18. Hult F. M., D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA : Wiley Blackwell, 2015. 259 p.
19. Kloss H. Types of Multilingual Communities: A discussion of ten variables. / Stanley Lieberson (ed.) *Explorations in Sociolinguistics*, Bloomington : Indiana University, 1967. P. 7–17.
20. Kontra M. Nyelv, oktatás, emberi jogok. / Sándor K. szerk. *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*, Szeged : JGYTF Kiadó. 2001. P. 125–132.
21. Kontra M. *Hasznos nyelvészet*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010.
22. Kymlicka W., Krizsán A. „Az állam etnokulturális semlegessége nemcsak megvalósíthatatlan, de nem is kívánatos”. W. Kymlicka kanadai filozófussal Krizsán A. beszélget. *Fundamentum*. 1997. № 2. P. 43–53.
23. Labov W. Objectivity and commitment in linguistic science: The case of the Black English trial in Ann Arbor. *Language in Society* 11. 1982. P. 165–201.

24. May S. Language Policy and Minority Rights. In: T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 255–272.
25. Nagy N. A hatalom nyelve – a nyelv hatalma. Nyelvi jog és nyelvpolitika Európa történetében. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019. 254 p.
26. Paulston C. B., Heidemann. K. Language Policies and the Education of Linguistic Minorities. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 292–310.
27. Phillipson R. English-Only Europe? Challenging Language Policy. London : Routledge, 2003. 240 p.
28. Pułaczewska H. Student's First Guide to Language Policy and Planning. Regensburg : Sprachlit, 2015. 213 p.
29. Ricento T. Theoretical Perspectives in Language Policy: An Overview. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 3–9.
30. Ricento T. Methodological Perspectives in Language Policy: An Overview. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 129–134.
31. Ricento T. Foreword. / F. M. Hult – D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden, MA: Wiley Blackwell. 2015. P. xii–xiv.
32. Ricento T. ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd. 2006. 371 p.
33. Sándor K. Nyelv és társadalom. Budapest : Krónika Nova, 2016. 200 p.
34. Shohamy E. Language policy: Hidden agendas and new approaches. London: Routledge, 2006. 185 p.
35. Skutnabb-Kangas T. Language, Literacy and Minorities. London : A Minorities Rights Group Report, 1990. 34 p.
36. Skutnabb-Kangas T. Linguistic Genocide in Education, or Worldwide Diversity and Human Rights? Mahwah, New Jersey, London : Lawrence Erlbaum Associates, 1998. 824 p.
37. Spolsky B. Language Policy. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 250 p.
38. Spolsky B. Is language policy applied linguistics? / P. Bruthiaux, D. Atkinson, W.G. Eggington, W. Grabe, and V. Ramanathan eds. *Directions in Applied Linguistics*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 2005. P. 26–36.
39. Spolsky B. Language Management. New York: Cambridge University Press, 2009. 308 p.
40. Spolsky B. What is language policy? / B. Spolsky ed. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. New York : Cambridge University Press, 2012. P. 3–15.
41. Spolsky B. *The Cambridge Handbook of Language Policy*. New York : Cambridge University Press, 2012. 756 p.
42. Szarka L. Die Mutterschparce der Minderheiten in Ostmitteleuropa als gefährdete Sprache. / F. Glatz ed. *Die Sprache und die kleinen Nationen Ostmitteleuropas*. Budapest : Europa Institut Budapest. 2003. P. 101–117.
43. Tollefson J. W. Historical-Structural Analysis. / F. M. Hult and D. Cassels Johnson eds. *Research Methods in Language Policy and Planning: a Practical Guide*. Malden (MA) : Wiley Blackwell, 2015. P. 140–151.
44. Turi J.-G. Typology of language legislation. / T. Skutnabb-Kangas – R. Phillipson eds. *Linguistic human rights: Overcoming linguistic discrimination*. Berlin Mouton, 1994. P. 111–119.
45. Wiley T. G. The Lessons of Historical Investigation: Implications for the Study of Language Policy and Planning. / T. Ricento ed. *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Blackwell Publishing Ltd. 2006. P. 135–152.
46. Woolard K. A., Schieffelin B. B. Language ideology. *Annual Review of Anthropology* 23. 1994. P. 55–82.

Берегсасі Аніко Ференцівна, доктор філософії у галузі мовознавства, завідувач кафедри філології Закарпатського угорсько інституту імені Ференца Ракоці II.

Берегсаси Аніко Ференцовна, доктор философии, заведующая кафедрой филологии Закарпатского венгерского института имени Ференца Ракоци II.

Beregszaszi Aniko, PhD, Head of the Department of Philology, Ferenc Rakóczy II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Газдаг Вільмош Вільмошович, доктор філософії у галузі мовознавства, викладач кафедри філології Закарпатського угорсько інституту імені Ференца Ракоці II.

Газдаг Вільмош Вільмошович, доктор философии, преподаватель кафедры филологии Закарпатского венгерского института имени Ференца Ракоци II.

Gazdag Vilmos, PhD, Lecturer of Department of Philology, Ferenc Rakóczy II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Черничко Степан Степанович, доктор гуманітарних наук, професор кафедри філології Закарпатського угорсько інституту імені Ференца Ракоці II.

Черничко Степан Степанович, доктор гуманитарных наук, профессор кафедры филологии Закарпатского венгерского института имени Ференца Ракоци II.

Csernicsko Istvan, DSc, Full Professor of Department of Philology, Ferenc Rakóczy II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Стаття надійшла: 15.01.2020

Статтю прийнято до друку: 22.01.2020